

היגטים לשוניים בפרשת במדבר פג

דקדוקי קריאה בפרשת במדבר בהפטרה ובראשון של נשוא

א ז לַיהוָה: הַלֹּמֵד בחירק מלא, אין לבטא שווא תחת ה"ד שהיא אינה מנוקדת כלל
א ח לַיִשְׁשָׁכָר: יש לקרא לַיִשְׁכָּר וכן בכל מקום, וכבר דובר על זה בפרשת ויצא ובוישלח
א י פְּדָה צֹר: הה"א נחה ואינה נקראת, קרא: פְּדָצֹר
א יג עֲכָרָן: הקמץ חטוף (קטן) וכן בדגלים ב כג וכן בחנוכת הנשיאים ז עב וכן במסע המחנות י כו
א יד אֶלְיָסָף: הַלֹּמֵד בשווא נח, יש לקרוא 'אל-יסף'
א יח וַיִּתְּלָדוּ: געיה ביו"ד והלמ"ד בשווא נח ¹
א כ עליית שני
א כא שֵׁשֶׁה וְאַרְבָּעִים אֶלֶף וְחֲמֵשׁ מֵאוֹת: יש להאיץ את קריאת התיבה המוטעמת בטפחא להסמיכה לתביר ולהדגיש בכך ששם עיקר ההפסק ²
א מז וְהָלוֹיִם: הַלֹּמֵד בשווא נח. הַתְּפַקְדוֹ: הה"א בקמץ קטן, כן הדבר בהמשך ב לג, הפ"א בקמץ רחב והק"ף בשווא נע
ב א עליית שלישי
ב יד בֶּן-רְעוּאֵל: בתחילת הפרשה הופיע 'דְּעוּאֵל' בדל"ת במקום ברי"ש בחנוכת הנשיאים (סוף נשא) ובמסע המחנות (י כ) שוב בדל"ת
ב טז וְשָׁנִים: היו"ד בחירק ובדגש חזק
ב כד וְשִׁמְנַת-אֶלְפִים: העמדה קלה במ"ם בגלל הגעיה שם
ב לא לְמַחְנֵה דָן: טעם נסוג אחור למ"ם
ב יב וְהָיוּ לִי: טעם נסוג אחור לה"א
ג א עליית רביעי
ג ב בְּנֵי-אֶהֱרֹן: געיה בב"ת!
ג ג הַמְּשַׁחִים: המ"ם דגושה כדן אחרי ה"א הידיעה, ולכן היא בשווא נע אין כאן מְפַעֵל או מְפֻעֵל להרפות את המ"ם
ג ו וְהַעֲמַדְתָּ: העמדה קלה בה"א למנוע הבלעת העי"ן החטופה, הדל"ת בשווא נח
ג יב וְהָיוּ לִי: טעם נסוג אחור לה"א
ג יד עליית חמישי
ג כז הַעֲמָרְמִל: הה"א בפתח לא בקמץ. הַעֲזִיאֵלִי: הה"א בקמץ לא בסגול ה"א הידיעה סגולה רק לפני גרונית בקמץ רחב לא קמץ חטוף (קטן), העי"ן בקמץ קטן, לא בקיבוץ
ג לו וְעַמְדָּיו וְאֲדָנָיו: וי"ו החיבור, לפני פתח בשווא, לפני חטף פתח בפתח
ג מ עליית ששי

¹ עפ"י מסורת התימנים יש געיה ביו"ד כדי להניע את השווא שלאחריה

² הרבה פסוקים במקרא המציינים מספר כלשהו באלפים, מוטעם דרגא-תביר-טפחא-מרכא-סו"פ. כבר ציינו בעבר את הבעיה המתעוררת בקריאת צירוף זה של טעמים, בעיקר בקרב האשכנזים, כאשר התביר הוא בעל משקל מוזיקאלי משמעותי יותר מזה של הטפחא למרות שזו מפסיקה בעלת דרגה גבוהה יותר מזו של התביר, כך שעלול להשתמע כאילו כתוב 'שישה וארבעים, אלף וחמש מאות 1,546 ~ 'במקום 'שישה וארבעים אלף, וחמש מאות' = 46500

אֶת מִסְפָּר שְׁמֹתָם: טעם טפחא בתיבת אֶת

ג מא בְּבִהְמָת: ב"ת ראשונה בשווא ולא בחירק

ד א עליית שביעי

ד ג כָּל-בָּא: 'בא' ולא 'הבא', מקרה יחיד שבו אין ה"א הידיעה לפני התיבה 'בא'

ד ו וְשָׁמוּ: במלרע וכן הדבר גם בהמשך

ד ז קְשׁוֹת: ש"ן שמאלית

ד טו וְלֹא-יִגָּעוּ: גימ"ל בדגש חזק והשווא נע

ד יז מפטיר

ד יט וְחִיו: במלרע

הפטרות במדבר הושע ב:

ב וְשָׁמוּ: במלרע

ה וְשָׁתְּהָ: ההטעמה בתי"ו פשטא מסומנת בשמאל האות האחרונה במילה³. צִלָּה: הי"ד בדגש חזק ובקמץ, אין לקרוא 'ציאה'

ח הַנְּגִי-שָׁדָ: נו"ן ראשונה בשווא נח, על אף הקושי, והש"ן שמאלית

ט וּבְקִשְׁתָּם: במלעיל, הקו"ף רפויה ובשוא נח

יב וְאִישׁ לֹא-יִצְלִי־לָנָה מִיָּדַי: טעם טפחא בתיבת וְאִישׁ

יג כָּל-מְשׁוֹשֵׁה: ש"ן שמאלית. חֲדָשָׁה: החי"ת בקמץ קטן. וְכָל: בטפחא ולא מוקף

יד וְתֹאנְתָה: התי"ו בשווא נח, למרות הקושי. וְאֶכְלָתֶם: במלעיל

טו וְתֵעַד: במלעיל והתי"ו פתוחה, מי שקורא בקמץ משנה משמעות

יז וְנִתְּתִי לָהּ: טעם נסוג אחור לתי"ו הראשונה. ולא כקורן ודומיו שסימנו את האזלא (קדמא) בתי"ו

השנייה. וְעִנְתָה שְׁמָה: טעם נסוג אחור לעי"ן. וְכִיּוֹם עָלוֹתָה מֵאֶרֶץ-מִצְרָיִם: טעם טפחא בתיבת

וְכִיּוֹם

יח וְלֹא-תִקְרְאִי-לִי עֹד: צירוף קצת קשה, יש לשים לב למקום המרכא. בְּעֵלְי: עי"ן בשוא נח, לא בחטף

כא וְאֶרְשָׁתֶּיךָ: מלרע וכן בראש הפסוק הבא

כב וַיִּדְעָתָ: העי"ן בפתח

ראשון של נשוא:

ד כג לְצָבָא: הבי"ת רפויה

ד כה שני במנחת שבת

³ כאשר המילה מוטעמת מלעיל מסומנת פשטא נוספת על האות המוטעמת. עם זאת, במילים שאין ספק במקום הטעם הסתפקו כתבי היד בפשטא בסוף המילה, והדפוסים סימנו גם במקרים האלה. למשל במילה נְחָ בראשית ח יג; ישעיה' נד ט. המהר"ץ מגדולי תימן ומגדולי מדקדקיה התעקש להטעים מילים אלה מלרע וכן נוהגים ההולכים בעקבותיו כמו "תורה קדומה". בתוכנת מפעל כתר בר-אילן מסמנים פשטא אחת [מה שלעניות דעתי לא נכון לעשות, כי עלול להטעות]. בפרויקט השו"ת מסומן כפול.

הרב גור-אריה צור נר"ו. דְרָשֶׁת לְגִלְגָלְתֶם

שָׂאוּ אֶת-רֵאשׁ כָּל-עֵדֶת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁפְּחֹתֶם לְבֵית אֲבֹתְכֶם בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת כָּל-זָכָר לְגִלְגָלְתֶם לְגִלְגָלְתֶם. יש ליתן טעם מדוע הזכירה התורה דווקא "לְגִלְגָלְתֶם", שהרי אפשר היה לכתוב לראשיהם, שהרי בתחילה כבר נאמר שאו את ראש.

וי"ל דלכן כתבה התורה גִלְגָלְתֶם, שבגלגול דברים אלה, נדע חִיבְתָנוּ אליו, כרחם אב על בנים, שאין רוצה לעורר עלינו מידת הדין בעת הספירה. וכפרקי אבות פרק ג' משנה יד חֲבֵה יִתְּרָה נֹדַעַת לָהֶם שְׁנִקְרָאוּ בְּנִים לְמָקוֹם. ואם היה אומר לראשיהם לבד, הייתי לומד רק חשיבותנו לפניו, אך לא הייתי לומד דאגתו אלינו שלא יאונה לנו כל רע.

לכן אמר שָׂאוּ אֶת-רֵאשׁ כָּל-עֵדֶת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל וגו' לְגִלְגָלְתֶם שעל ידי גלגול הספירה מראשים לשקלים, נודעת חיבתנו אליו.

ועוד י"ל, דלכן כתבה התורה גלגלת, שלא לעורר עלינו מידת הדין בעת הספירה, אלא כפי שמבקשים בסליחות, מידת הרחמים עלינו התגלגלי. והכוונה בזה שיגולו רחמיו על מידותיו ויתגלו רחמיו על יראיו, בגלגול הספירה מראשי בניו לתרומת שקליו.

ועוד י"ל, שתרמוז התורה בזה כי כל החשיבות ונשיאת ראש של ישראל הוא אך ורק בגלגול דברים, שהקב"ה מגלגל לידינו מצוות ומעשים טובים כדי לרוממונו. וכפי שאמרו, מגלגלים זכות על ידי זכאי. (רש"י תענית כט. א"ה. נמצא בחז"ל בכמה מקומות למשל בבלי ב"ב קיט ב).

ועוד יש לומר שתרמוז הפרשה באומרה לְגִלְגָלְתֶם, למה שאמרו במסכת ברכות (דף ז, עמ"ב) שְׂמָא גְרִים, כלומר שמו של האדם גורם את כל גלגולי החיים אשר לו. וכן שאלו שם: מנלן דשְׂמָא גְרִים מְרוּת המואביה. שנקראה רות על שם שיצא ממנה דוד שריוה לקב"ה בשירים ותשבחות. ששמו של האדם ירמוז כל גלגולי חייו. לכן אמר שְׂמָאוֹת לְגִלְגָלְתֶם.

ועוד יש לומר, שתרמוז התורה בזה לענין של גלגל סובב בעולם. שלא יחשוב האדם הנישא בחשיבות שלעולם חוסן. אלא שאם לא יהיה ראוי יתגלגל הדבר שירד מחשיבותו. לכן אמר כָּל-זָכָר לְגִלְגָלְתֶם. והוא מלשון זכירה. שכאשר יזכור האדם בְּאֵילוֹ גלגולי סיבות ירד מגדולתו, ידע לשוב בלבב שלם ויקבל חשיבותו הראשונה למעלה למעלה. לכן אמר לְגִלְגָלְתֶם. לגלגל תם. לגלגל על עצמו את התמימות והשלימות.

וכמו ששנינו בפרקי אבות גבי הלל: (פרק ב' משנה ו') אָף הוּא רָאָה גִלְגָלְתֶם אַחַת שְׂצָפָה עַל פְּנֵי הַמַּיִם. אָמַר לָהּ, עַל דְּאֵטְפָתִי, אֵטְפוּדִי. וְסוּף מְטִיפִידִי יְטוּפוּן. יְטוּפוּן לְשׁוֹן טְבִיעָה. ורצונו לומר על שהטבעת אחרים, אחרים הטביעו, וסוף מְטִבִיעִידִי יְטַבְעוּ אֵף הֵם בְּמִידָה כְּנֶגֶד מִידָה. ואלו גלגולי סיבותיו של האדם.

ועל דרך הצח יש לומר בדרך של מידה טובה מרובה. שאטיפת אטפוך הוא גם מלשון טוטפות. וכך יֵאָמַר לגלגלת: על שהנחת תפילין, והיית גלגלתא דמנח טוטפת, לכן אטפוך. התפילין הרימו אותך בנשיאת ראש ליתן לך חשיבות עליונה בעולם הבא. שכן אֵטְפוּדִי הוא גם מלשון נשיאת ראש, וכמתרגמיהן טְפִי – יותר. וכן ידרש: וְסוּף מְטִיפִידִי יְטוּפוּן. וכל מְנַשְׂאִידִי יְנַשְׂאוּ אֵף הֵם. כי מידה טובה מרובה.

ועוד י"ל שתרמוז המלה לְגַלְגַלְתֶּם, לומר שחשיבותו של האדם נמדדת לפי כל המתגלגל מתחילת הוויתו ועד סופו. שעל כן נאמר וַיִּתְּלָדוּ עַל-מִשְׁפַּחְתֶּם וגו' לְגַלְגַלְתֶּם. מעת ילדותו ועד אחריתו.

ועוד י"ל, על דרך הרמז והמוסר: תרמוז התורה על חשיבות הפנימיות של האדם. וכן תעיד גולגולתם לאחר עת פקודתם. שהמתבונן בגולגולתם, לא יכיר שוע לפני דל ולא יכיר חכם לפני תם. וחשיבותם ניכרת במה שתמלא הנשמה הטהורה ומידות ומעשים טובים את בשרם ועצמותם.

ורק יודע תעלומות יעיד עליו, כשם שמכיר בגולגלתו, כן מכיר בגילגול תמימותו. והיינו לגולגולתם. וזה שנאמר: בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת לְגַלְגַלְתֶּם. ששמותם היא מהותם, כפי שתמלא המהות את גלגלתם.

ועל פי הדברים האלה ינתן טעם מדוע הוזכרה הגולגולת בפרטיות רק אצל ראובן ושמעון. שהרי בכללות כבר נאמר שְׁאוּ אֶת-רֵאשׁ כָּל-עַדְת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁפַּחְתֶּם לְבֵית אֲבֹתֶם בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת כָּל-זָכָר לְגַלְגַלְתֶּם, ומדוע יפרט הכתוב רק אצל ראובן ושמעון אומרו לְגַלְגַלְתֶּם.

ושמא יש לומר, שהיה צד לנדותם, ראובן על מעשה בלהה, ושמעון על מעשה שכם, אלא שיודע תעלומות ידע גילגול דברים שלהם שהיו בתשובה. והכתוב מועיד עליהם "ויהיו בני יעקב שנים עשר". ואע"פ שגם לוי היה עם שמעון בענין שכם, הרי כבר הוכיח לוי את תמימותו במעשה העגל, ולכן אין צריך לגלות תמימות גילגול תשובתו. ואשר על כן נאמר בראובן ושמעון לגולגולתם. כאומרו: לְגַלְגַלְתֶּם גִּלְגֹּלִים גִּלְגֹּלִים תְּשׁוּבֹתֶם. א"ה. יש כאן תוספת אריכות דברים והסתעפות לעניני קבלה.

א ד הרב אליעזר פולאיס נר"ו. אִישׁ אִישׁ לְמַטָּה, מטה ת"א שבטא, וכן מתורגם תיבת מטה בכל מקום, (אם לא במקום שהכונה למקל שמתורגם חוטרא, וכן שבט במקום שהכונה למקל כמו כל אֲשֶׁר יַעֲבֹד תַּחַת הַשֶּׁבֶט בסו"פ בחוקותי מתורגם חוטרא), ובלשון המקרא מצינו נמי לשון שבט כמו בפרשת ויחי כל אֱלֹהֵי שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל (בראשית מט, כח), ובדוכתי טובא, והנה מטה הוא לשון מקל, וכן שבט הוא לשון מקל, וצ"ב למה נקראו השבטים בלשון זה.

ובפרשת ויחי כתיב לֹא יָסוּר שְׁבֶט מִיְהוּדָה (מט, ט), ות"א עבד שולטן, והיינו משום שדרך המושל לרדות בשבט, וכמו שדרשו רז"ל סנהדרין ה' א' על פסוק זה (והובא ברש"י) אלו ראשי גלויות שבבל שרודים את העם בשבט, ואפשר דמשום כך נקרא קיבוץ אנשים המאוגדין יחד שבט, ולא דוקא י"ב שבטי ישראל, ומצינו נמי דמקצת שבט נקרא שבט כמו שְׁבֶט מִשְׁפַּחַת הַקְּהָתִי בסו"פ במדבר, בְּכָל שְׁבִטֵי בְנֵימֵן (שופטים כ, יב), ומצינו נמי שכל ישראל כאחד נקראים שבט כדכתיב וַיִּשְׂרָאֵל שְׁבֶט נַחֲלָתוֹ (ירמ"י י"ט).

ולפי הרד"ק שמואל ב ז ז מצינו נמי שהמושל עצמו נקרא שבט, והוא ע"ש השבט שמושל בו. ומצינו שהקולמוס נקרא שבט, כדכתיב שופטים ה' ז, וּמִזְבוֹלֵן מִשְׁכִּים בְּשֶׁבֶט סֶפֶר, ושמא משום שע"י הכתיבה השליט מבצע פעולותיו, ע"י שילוח אגרות וכתיבת החוקים בספר, [וכן המחוקקים נקראים סופרים כדמתרגמינן שופטים ה' ט' חֲקִיקֵי סִפְרֵי].

וכן נקראו השבטים מטה מטעם הנזכר, לפי ששבט ומטה עניינו אחד וכמשנ"ת, [שו"ר ש"כ הרד"ק בסוף שורש נטה, ובשורש שבט כתב דנקרא מטה כי מטה כל אחד לחברו].

ומצינו בויקרא כ"ו כ"ו בְּשֶׁבֶרִי לָכֶם מֵטָה לָחֶם, ופירש הרד"ק בסוף שורש נטה דהיינו משען וחוזק, שהוא כמו המטה שהוא משען לאדם, [וגם נקרא המטה משען כדכתיב במדבר כ"א י"ח במחוקק במשענותם].

דפי פרשת השבוע בר-אילן במדבר פב

בחירת שבט לוי

שמעון אליעזר הלוי ספירו פרופ' אמריטוס בבית הספר ללימודי יסוד באוניברסיטת בר-אילן.

הדבר הבולט ביותר והמפתיע במקצת בפרשיות הראשונות של ספר במדבר הוא העיסוק הנרחב והחוזר במיוחדות של שבט לוי. הספר פותח בתיאור מפורט של המפקד הכללי של "כָּל זָכָר... מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה כָּל יֶעָא עֲבָא בְּיִשְׂרָאֵל" (תחילת הפרשה), שנערך בשנה השנייה לצאתם ממצרים, ומייד אחרי זה נאמר שהלוויים לא התפקדו עימם משום שכך ציווה ד' את משה: "אַךְ אֵת מִטָּה לְוִי לֹא תִפְקֹד וְאֵת רֹאשֵׁם לֹא תִשָּׂא בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" (א, טו). לכאורה למה לא? האם אין הלוויים שייכים לעם ישראל? איך אפשר להשמיט את מספרם מן הסכום הכולל של בני ישראל? יש מפרשים המסבירים שבגלל סיבות טכניות לא נפקדו הלוויים עם אחיהם.⁴ שכן, המפקד הכללי היה מיועד רק ל"יוצאי צבא", דהיינו לזכרים מבן עשרים שנה ומעלה, ואילו הלוויים שהוקדשו לעבודת המשכן כ"שבט" התפקדו "כָּל זָכָר מִבֶּן חֲדָשׁ וּמַעְלָה" (ג, טו). לכן, איחוד שני הסכומים היה נותן רושם מוטעה. ואולם, רש"י כותב בפירושו הראשון: "כדאי הוא לגיון של מלך להיות נמנה לבדו" (א:ט). כלומר, לפי מה שנלמד להלן אפשר לומר שהבדלתם מן הכלל הוא מחווה של כבוד והערכה למעמדם הנשגב בנושאי הארון וכשומרי המשכן. על כך נשאלת השאלה, מה בדיוק היה האופי של מינוי שבט לוי, ומה הייתה מידת תוקפו? האם היה אופיו רק תפקודי, דהיינו להיות סבלים של המשכן הנייד ועוזרים לכוהנים, או שנעשה פה שינוי מהותי במעמד של שבט לוי ויש לו משמעות מעבר לעבודת המשכן, כמו שרמזו רש"י בדבריו "לגיון של מלך"; חייילים מזוינים תחת פיקוח אישי של המלך. ריבוי הלשונות וגיווןן מקשים על הבנת אופי המינוי של הלוויים. ביחס אליהם נאמר: "תִּפְקֹדוּ"

(במ' א:ט); "הַקָּרֵב" (במ' ג:א); "וְלִקְחֶתָּ" (במ' ג:א); "וְהִבְדַּלְתָּ" (במ' ח:ד).

לפי הרמב"ם (כלי המקדש ג, א), הטקסט המכריע המתאר את מינוי הלוויים הוא דברי משה במשנה תורה, כשעמדו בני ישראל בערבות מואב לפני כניסתם לארץ: "בָּעֵת הַהִוא הִבְדִּיל ה' אֶת שֵׁבֶט הַלְוִי לְשֵׂאת אֶת אֲרוֹן בְּרִית ה' לְעִמָּד לִפְנֵי ה' לְשֵׂרְתוֹ וּלְבָרֵךְ בְּשֵׁמוֹ עַד הַיּוֹם הַזֶּה. עַל כֵּן לֹא הָיָה לְלוֹי חֵלֶק וְנִחַלָה עִם אֲחָיו, ה' הוּא נִחַלְתוֹ כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר ה' אֱלֹהֵיךָ לֵאמֹר" (דב' י:ח-ט). כמה הסברים:

- (1) "לְשֵׂאת אֶת אֲרוֹן בְּרִית ה'" – מכל העבודות שעשו הלוויים במשכן רק זו מוזכרת כאן, מפני שכשנכנסו לארץ היו מציבים את המשכן במקום קבוע ולא היה עוד צורך בהקמתו ובפירוקו, ואילו הארון המשיך להיות בתנועה. ועוד, בחירת הלוויים לשאת את ארון הברית על שכמם הוא אות של כבוד שאין כמוהו, המעיד גם על ערכם בעיני ה'.
  - (2) "לְשֵׂרְתוֹ וּלְבָרֵךְ בְּשֵׁמוֹ" – זו התייחסות לכוהנים אבל לא רק אליהם. לפי הרמב"ם: "איזהו שרות בשם ה' ה' אומר זו שירה" דהיינו, של הלוויים.⁵
  - (3) "כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר ה' אֱלֹהֵיךָ לֵאמֹר" – כנראה שהתפקיד הקשה הזה לא הוטל על הלוויים פתאום, אלא 'דבר אליהם'; קודם דובר על כך עימם והם הביעו את הסכמתם.⁶
  - מכל מקום, מהפסוקים האלה בדברים נראה, שמינוי הלוויים לא היה מוגבל לעבודת המשכן אלא היה פתוח למשימות נוספות וגם להשתלשלות פנימית, כגון: משוררים בבית ראשון וקוראי התורה ומתרגמי בבית שני (עזרא נח' ח:ג).⁷
  - הרמב"ם ממשיך לפרש את עבודת הלוויים כפי שהייתה בשלהי ימי בית שני: "ויהיו מהן שוערים לפתוח שערי המקדש ולהניף דלתותיו. ויהיו מהן משוררין לשורר על הקרבן בכל יום".
  - (4) "בָּעֵת הַהִוא" – זהו הביטוי החשוב ביותר בפסוק הזה, מפני שמשה מגלה מתי בדיוק אירע המינוי של הלוויים; ביום שבו ירד מן ההר והלוחות בידו, ומצא את בני ישראל שסרו מהר מן הדרך ועשו להם עגל מסכה.
- נשוב לאחור, לאירוע שבו הוסבה תשומת ליבו של משה לשבט לוי. כידוע, כשראה משה שבהיעדרו שיחת העם מאוד וסר מן הדרך שזה עתה קיבל על עצמו, תפס את מלוא חומרת החטא ואת השלכותיו מרחיקות הלכת, וכך כתוב:
- וַיַּעֲמֵד מֹשֶׁה בְּשַׁעַר הַמִּחֲנֶה וַיֹּאמֶר מִי לָהּ אֵלֵי וַיֹּאסְפוּ אֲלֵיוּ כָּל בְּנֵי לְוִי (שמי' לב:ז).
- ההיענות לקריאתו הדחופה של משה הייתה מיידית. וראוי לציין את:

4 עיינו ספורנו ורמב"ן.

5 עיינו רש"י במ' ח:טז: "נִתְּנִים וְנִתְּנִים הָמָּה לֵאמֹר נתונים למשא נתונים לשי. אבל אין היגד מפורש ששירה תהיה אחד מהתפקידים של הלוויים. לפי דעתי מי שעשה את ה"שיר" בין דוד המלך, "וַיִּנְעִים זְמֵרוֹת יִשְׂרָאֵל" (שמואל ב, כג, א) "עם בני לוי כ"משוררים" היה שמואל הנביא, בן אלקנה הלוי, רבו ויועצו של דוד. לפי מסכת זבחים (נד ע"ב), לפני שדוד עזב את ארמון שאול, הוא ביקר את שמואל בניות שהודיע לו, בין היתר, על קבוצות של בני הנביאים (אני מניח שרובם היו לוויים) שארגן לשרת בשירה, בזמרה ובכלי שיר ביום הזבח בבמות (שמואל א:י:ה). אז נולד הרעיון ששירה וזמרה ראויים שבהם לבד אפשר לעבוד את ה', גם ללא קורבן (דב"ה א:טו-טז-יז). כבר במקדש שלמה הייתה מקהלה של לוויים עם תזמורת, והם שמשו חלק קבוע של העבודה במקדש.

6 עיינו רש"י על: "קָח אֶת הַלְוִיִּים (במדבר ה, ט) ... קחם בדברים, אשריכם שתזכו להיות שמיים למקום".

7 בימי בית ראשון היו מקרים שהוציאו את השירה והזמרה של הלוויים מחוץ למקדש כדי לשמח את הציבור בחג (דב"ה ב:ל:ז). א"ה. אני יודע איפה מצא כן, במקרא שציין זה לא כתוב. והיה פעם שהלוויים שירתו כשומרי הראש של המלך (דב"ה ב:כג:ז). א"ה. כוונתו שיהודיע הכהן ציווה על הלוויים לשמור על יהואש עד להריגתו עתליה, מופיע גם במלכים (ב יא ח).

- 1) היכולת של קבוצת אנשים להגיב לאתגר רציני פתאומי, כאיש אחד בלב אחד, לכאורה ללא מנהיגות ניכרת.
- 2) אף על פי שהנכונות לקבל ללא היסוס משימה קשה כל כך, הדורשת אלימות כלפי קרובים, מעוררת זיכרון מדאיג של המעשה הנורא של בני יעקב בשכם ("ויקחו... איש חרב"ו" (בר' לז:ב), בכל זאת השוני בין אז לעכשיו קריטי. שם בשכם היו היוזמה וההחלטה של שמעון ולוי עצמם, ואילו כאן עשו מה שעשו על פי ציווי של אלוהים על ידי משה.
- 3) אין כאן אפילו רמז, לא בהכרזה של משה ולא בהיענות של הלוויים, שהתגובה שלהם הייתה על בסיס רגשי, קירבה ו/או נאמנות שבטית למשה, בן שבטם. אחרי שהלוויים עשו את המוטל עליהם, אמר להם משה:

...מלאו ידכם היום לה' כי איש בקנו ובאָחוּ וְלָתֵת עֲלֵיכֶם הַיּוֹם בְּרָכָה (שם' לב:ט).

בדברים אלה רב הנסתר על הגלוי. לפי רש"י, הפירוש של ארבע המילים הראשונות הוא, שעל ידי המעשה שעשו "התחנכו (הלוויים) להיות כהנים למקום". אין לומר שמדובר בכהונה שניתנה לבני אהרון, כיוון שהמעשה שבזכותו הוענקה הכהונה נעשה על ידי "כל בני לוי". לכן חייבים לפרש "כונהנים" בדברי רש"י כמו "כונהנים" ב"מַמְלַכֶת כְּהֻנִים וְגוֹי קְדוֹשׁ" (שם' יט:). דהיינו, אנשים שמוכנים לשרת את אלוהים בכל המצטרך. סביר להניח שה"ברכה" המוזכרת בסוף הפסוק מתייחסת ל"וזאת הברכה" של משה לפני מותו. שם הוא מתייחס לכל השבט: "וְלָלוּ אָמֵר..". (דב' לג:ח).

לפי המלבי"ם,⁸ התפקיד שלקראתו התחנכו הלוויים (מלאו ידכם) היה למלא את מקומם של הבכורים. שכן זוהי אחת מהסיבות של מינוי הלוויים, כמו שנאמר אח"כ למשה בהתגלות השנייה בספר במדבר:

וְאֵינִי הֹנֵה לְקַחְתִּי אֶת הַלְוִיִּם מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תַּחַת כָּל בְּכוֹר פֶּטֶר רֶחֶם מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיוּ לִי הַלְוִיִּם (במ' ג:יב).

מתי זה קרה ואיך ידע זאת משה? אלה דברי המלבי"ם: "להודיע להם שעל ידי כך, ימלאו ידם להתחנך להיות תחת הבכורות שהם לא התאספו אל משה. וידע שהודחו מלהיות משרתי ה'". למעשה נפסלו הבכורים מעבודת הקודש בגלל חלקם הפעיל בעבודת עגל הזהב: "וַיַּעֲלֵהוּ עֹלֹת וַיִּגְשׁוּ שְׁלָמִים (שמות לב, ו)". מי היו ה"כונהנים" שניהלו את הקרבת הקורבנות הללו? עוד בימי האבות הייתה מסורת שלבכורים זכות לנהל טקס פולחני.⁹ אירועי אותו יום – מסירות מצד הלוויים ובגידה מצד הבכורים – היו אינדיקציה כיצד למלא את החסר.

א"ה. מסתבר יותר שסתם הקריבו, ולא דוקא בכורות, ובהעדר משכן ומזבח הקריבו על במות, וכל מי שרצה עשה לו כמה והקריב כרצונו עולה או שלמים, ולא הקפידו על קבלת הדם וזריקתו. ברם, הייתה עוד תוצאה לחטא העגל שהשפיעה באופן בלתי ישיר אך גורלי על עתידם של הלוויים. עבודת העגל גילתה את חולשת האמונה של בני ישראל והרמה השטחית של התחייבותם. הייתכן שכל כך קרוב לחוויה נוראת ההוד של מעמד הר סיני, כששמעו מפי הגבורה "לֹא תַעֲשֶׂה לָךְ פֶּסֶל וְכָל תְּמוּנָה (שמות כ, א)" הם יביאו קורבנות לעגל? המעשה האומלל הזה הוכיח שהעם לא היה מסוגל עדיין להאמין באלוהים שאין לו גוף ולא דמות הגוף, ולעבוד אותו ללא פולחן מוחשי. באותו "יום" נולד הצורך לסוג של "מקדש" ופולחן שיכול ללוות את בני ישראל במסעותיו במדבר.

א"ה. לפי חז"ל הסדר היה צריך להיות תבאמו ותטעמו בחר נחלתך מכוון לישבתך פעלת יי מקדש אדני כוננו ידך (שמות טו, יז), אחרי שהעם נטוע בארץ ישראל הגיע הזמן לפעול מכוון ולכונן מקדש, אבל מרוב אהבת ה' לעמו החליט להקדים. ראה כתובות סב ב. אבל אין לומר בשום אופן שולוא העגל לא היה מוקם המשכן וגם לא המקדש!

ואכן, מעט לאחר מכן מגיע הציווי: "וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנֵתִי בְּתוֹכְכֶם (שמות כה, ח)". ואם כבר יש מקדש ופולחן וקורבנות, אזי יש צורך בכונהנים ומשרתים נוספים. וכבר ראינו שדווקא באותו יום, כשהזרקור היה על שבט לוי, בחירתם לכהונה ולעבודה במשכן הייתה צפויה, ולכן: וַיִּדְבֶּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: אֵךְ אֵת מִטָּה לְוִי לֹא תִפְקֹד וְאֵת רֹאשֵׁם לֹא תִשָּׂא בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וְאֵתְּהָ הִפְקֹד אֵת הַלְוִיִּם עַל מִשְׁבַּן הָעֵדֻת וְעַל כָּל כְּלָיו וְעַל כָּל אֲשֶׁר לוֹ. הִמָּה יִשְׂאוּ אֵת הַמִּשְׁבָּן וְאֵת כָּל כְּלָיו וְהֵם יִשְׁרְתֵהוּ וְסָבִיב לְמִשְׁבַּן יָחֵנוּ (אמ"ח-ו).

"בעת ההיא", באותו יום של חטא העגל, ביום שנפסלו הבכורים מעבודת הקודש, וביום שנגלה הצורך למשכן ולכהונה, בעיצומו של אותו יום עצוב של אובדן דרך, הופיע מעשה בלתי רגיל של מסירות על ידי שבט לוי, שהפך אותם להיות מועמדים טבעיים לשרת בקודש ולהיות ממש "לגיון של מלך". ע"כ שמעון אליעזר הלוי ספירו.

8 רבי מאיר ליבוש בן יחיאל מיכל וַיִּיזָר (תקסט/תרלט).

9 עיינו ברש"י לשמ' כד:ה: "הנערים הם הבכורים". החשיבות של הבכורים משתקפת במאבק בין יעקב לעשו (בר' כה:לא-לג).

הרב עמרם אייזנשטיין נר"ו.

ג כח בַּמִּסְפָּר כָּל-זָכָר מִבְּנֵי-חֹדֶשׁ וּמַעֲלָה שְׁמֹנֶת אֲלָפִים וְשֵׁשׁ מֵאוֹת שְׁמֹרֵי מִשְׁמֶרֶת הַקֹּדֶשׁ: נראה שהטעם שחיברו את ישמונת אלפים ושש מאות עם ישומרי משמרת הקודש, [ולא הטעימו: בַּמִּסְפָּר כָּל-זָכָר מִבְּנֵי-חֹדֶשׁ וּמַעֲלָה שְׁמֹנֶת אֲלָפִים וְשֵׁשׁ מֵאוֹת - שְׁמֹרֵי מִשְׁמֶרֶת הַקֹּדֶשׁ:], הוא משום שכוונת הכתוב לומר שכל השמונת אלפים ושש מאות היו ישומרי משמרת הקודש. וכמו שאמרו במדרש למה פירש הכתוב במספר בני קהת ישומרי משמרת הקודש מה שלא נאמר לא במספר בני גרשון ולא במספר בני מררי. וכי בני קהת מן חודש ומעלה שומרים משמרת הקודש, והלא עד שהיה בן שלושים לא היה כשר לעבודה, למה עשה כן, לפי שהיה הארון מכלה בבני קהת והיה ממעטן שהיה מקצר ימיהם, ואעפ"כ מחיבת הקודש היו רצים בני קהת אחריו, לפיכך העלה עליהם שכר כאלו מן חודש נכנסו לשמש.

לח והחגים לפני המשכן קדמה לפני אהל-מועד | מזרחה משה | ואהרן ובניו שמרים משמרת המקדש למשמרת בני ישראל והזר הקרב יומת:

אם נפרש שהכתוב אמר בתחילה יוהחזונים לפני המשכן קדמה, ואח"כ אמר 'לפני אוהל מועד מזרחה', [וכמו שביאר בהעמק דבר], לכאורה היה צריך להטעים: והחגים לפני המשכן קדמה - לפני אהל-מועד | מזרחה.

ולכאורה מבואר מפסוק הטעמים שיקדמה מזרחה שניהם מוסבים על ילפני אוהל מועד, וזה כפילות לשון¹⁰ וכמו שמצינו בכמה מקומות במקרא, [לעיל ב ג. שמות כז יג, ושם לח יג. ויהושע יט יג]. אלא שכאן זה שונה במקצת, שאינם כתובים יחד, אלא יקדמה כתוב לפני אוהל מועד, וימזרחה אחריו. וכן נראה באבן עזרא.

ובביאור הפסוק לפי זה נראה דהנה בתוספתא (מגילה פרק ג הלכה טו) אמרו: אין פותחין פתחי בתי כנסיות אלא למזרח, שכן מצינו בהיכל שהיה פתוח למזרח, שנאמר יוהחזונים לפני המשכן קדמה לפני אוהל מועד מזרחה. וביאר בימנחת ביכורים: אלמא מזרח נקרא לפני המשכן, שהפתח היה שם.

וא"כ נראה שבתחילה אמר הכתוב יוהחזונים לפני המשכן בצד של פתח המשכן, ואח"כ ביאר שזה בצד מזרח. [ומה שחזר ואמר ילפני אוהל מועד, נראה שזה כמו שביאר המלבי"ם שהכוונה לומר שהיו סמוכים לאוהל מועד].

הרב גור-אריה צור נר"ו. קח אֶת-הַלְוִיִּם תַּחַת כָּל-בְּכוֹר בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְגו' וְהִיוּ-לִי הַלְוִיִּם וְגו' {מנו} וְאֵת פְּדוּיֵי הַשְּׁלֵשָׁה וְהַשְּׁבַעִים וְהַמֵּאָתָיִם הַעֲדָפִים עַל-הַלְוִיִּם מִבְּכוֹר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: {מנו} וְלַקְּחֹתָ חֲמִשָּׁת חֲמִשָּׁת שְׁקָלִים לְגִלְגָּלָת בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ תִּקַּח עֶשְׂרִים גֵּרָה הַשֶּׁקֶל: {מנו} וְנִתְּתָה הַפָּסֶף לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו פְּדוּיֵי הַעֲדָפִים בָּהֶם.

סיכום דברי הרמב"ן: הנה הבכורים נתקדשו להיות לה' מועת שצוה (שמות יג ב) קדש-לי כל-בכור פטר כל-רחם בבני ישראל באדם וגו'.

והיו בכורים רבים בישראל [22,273], ולא נפדו עד הנה וגו' והנה הם עומדים בקדושתן סתם, ויתכן שהיתה בהן עבודת הקרבנות כדברי רבותינו (זבחים קיב) ועתה [לאחר שהבכורים חטאו גם הם בעגל] החליפם בלויים שהם 22,000 לויים, (פרט ל300 לויים בכורים שפדו עצמם), 1 - 22,000 הלויים, הם פדיונם של 22,273 הבכורים. ונותרו 273 בכורים שלא נפדו, יתירים על הלויים, וצוה שיפדו הנותרים [273] ונתן הפדיון לאהרן ולבניו וגו'.

¹⁰ ולפי זה נראה לפרש את הפסוק כך: יוהחזונים לפני המשכן זהו הכלל. ואח"כ פירט יקדמה לפני אוהל מועד מזרחה, שהיו סמוכים לאוהל מועד, ובצד מזרחו. [וזה שהיו בצד מזרח, נכפל בשתי לשונות].

ולעומקו של מקרא יש לומר, דליכא מילתא דלא רמיזא באורייתא. מנין הבכורים העודפים על הלויים, הם רע"ג במספרם. מלשון גרע. ומלשון רגע. מלשון גרע, שנגרע מהם ה' שקלים עבור הפדיון כדי לחלל קדושתם עבור פדיון נפשם, ומלשון רגע שהתקיים בהם פי רגע | באפ"ו חיים ברצונו [תהלים ל, ו] והחליף את הבכורים בלויים, משום שהבכורים העלו חרון אף של מקום בעשיית העגל, ועתה משנפדו ע"י לוי או על ידי ה' שקלים, התכפר להם ונתחללו מן הכהונה ונתקיים בהם חיים ברצונו.

ועוד שם, [ל, ז] ואני אמרתי בשלוי בל-אמוט לעולם. בשלוי נוטריקון בשבט לוי. או תאמר בשל לוי. שלא עבדו בעגל, ולכן נכנסו תחת הבכורים לעבודה. ורמזו הכתוב לשלש מאות לויים שהם בעצמם בכורים, באותה מלה עצמה. בשלוי. בש' היינו שלש מאות לוי בל אמוט לעולם. עוד ירמוז הפסוק על חמשה שקלים שיתנו הבכורים העודפים לפדות את עצמם. שנאמר בל-אמוט לעולם. בל בגימטריא קטנה 5, שבזכות החמשה שקלים בל-אמוט לעולם, פי רגע | באפ"ו. ומשום ערגת¹¹ הבכורים לעבודת שמים אלא שנמנע מהם, התקיים בבכורים הפקת מספדי למחול לי, אל תקרי למחול לי אלא למחול לי. למחול לי על מעשה העגל.

ועל דרך הרמז והמוסר, ירמוזו הבכורים העודפים על הלויים לדרך עבודת ה' בהכנעת היצר ותשלום המידות. שכן נבחר הבכור, ונתגאה ועבד לעגל. ונכנס במקומו הלוי, אשר לא חטא בעגל, ופודה את הבכור מעבודתו. ואם הלוי הוא גם בכור הנה הוא כביכול פודה את הבכור שבו, ועובד כלוי. וכלשון רש"י [ג, מה] שהלוי מפקיע את הבכור שבו מהפדיון: אמרו רבותינו במסכת בכורות אותן שלש מאות לויים, בכורים היו, ודים שיפקיעו עצמם מן הפדיון ואשר על כן ירמוז הבכור ליצר הרע אשר ניתנה לו השליטה בראשונה עד שיוולד באדם היצר הטוב. שכן יצר האדם רע מנעוריו, משננער מבטן אמו, ויצר הטוב נכנס בו משהגדיל להיות בר מצוות.

וסימן לדבר ישמעאל שהיה גדול מיצחק בארבע עשרה שנה ונאמר לאברהם גרש האמה הזאת ואת בנה (בראשית כ"א, י). שכן תפקיד היצר הטוב לגרש את היצר הרע המפריע לנו בעבודתנו.

ועל דרך הצח יאמר: ב"ב הוא אותיות רכ"ב שהיצר הרע רוכב על האדם ומטהו לכאן ולכאן. והלוי הוא אותיות לו"א, והוא לשון תפילה ותקוה. והלוי שבא מכח "הפעם ילנה אישילי אלי", [ויצא, כט, לד] ירמוז בזה שהקב"ה מתלווה אל האדם הענו והשפל, והתורה נקנית ונתנת לו, ומתלווה אליו כלוויית חן. ועל ידי שהנשמה מתפללת ומברכת ליוצרה, בזה היא מפקיעה את הרוכב עליה להטותה, כלוי הזה אשר מפקיע את הבכור שבו מעבודתו. ועל ידי כך הופך האדם את הבכרה אשר נתן לו ה' לברכה.

ובשימת לב כסף הפדיון הגיע לסך אלף ושלש מאות וששים וחמשה שקלים. אלף כנגד מה שחטאו לאלופו של עולם ושלש מאות וששים וחמישה כנגד שס"ה ימים בשנה, מה שקלקלו בחטאם כנגד חוקות שמים וארץ. היוצא איפוא שכפרת החמישה שקלים היתה גדולה לעין ערוך יותר ממה שלוי יכול לפעול בפדיונו. ללמדך, עד כמה אין יודע אדם נפשו. שהרי רע"ג הבכורים רצו להשתמט מחובתם זו, לפדות עצמם על ידי חמשה שקלים, ולא ידעו כי חובתם זו, זו

¹¹ א"ה. מפרש ערג לשון השתוקקות, וראוי לעיין במקרא כאיל תערג על אפיקי מים בן נפשי תערג אליך אלהים (תהלים מב, ב). על משמע שורש זה. ואכמ"ל.

היא זכותם. שברגע אחד נהפך עליהם מספדם למחול ולמחילה גמורה כמעמידים חוקות שמים וארץ שס"ה ימים בשנה. ועוד ללמדך עד כמה גדול ההסתר שבהשגחה וניתנה רק ליחידים לראותה. שנראה כביכול המספר רע"ג העודפים כמספר מקרי ואקראי, ואין זאת כי אם הקב"ה חשבה לטובה לחולל רע"ג עודפים כדי שיתחללו על ידי שקליהם הפודים, ופדיונם יהיה מדויק לאלף ושס"ה, כמנין אלופו של עולם, ומנין ימות החמה. ובכך תתהפך ברגע חמת ה' להיות שמש ומגן ה' אלקים (תהלים פד, יב) לרע"ג בכורים אשר לברכת ה' עורגים.

ג נ האדמו"ר הרב ישראל אלטר מגור ז"ל מדוע לא רצו לתת חמשת שקלים להיפדות מאת בכור בני ישראל ופירש"י ז"ל (מגמ' סנהדרין יז, א) אמר כיצד אעשה בכור שאומר לו תן חמשת שקלים, יאמר לי אני מפדויי הלויים וכו' ע"ש. הנה צריכים להבין, איך אפשר שלא ישמעו למשה רבינו ע"ה לתת חמשת שקלים וירצו לפטור את עצמם ויאמרו מפדויי הלויים אני, ובפרט שהי' להם אז הרבה כסף מביות מצרים והים. א"ה. כנראה צריך לשאול שאלה אחרת, היעלה על הדעת שבלי גורל מרע"ה יחליט מי נפדה ע"י בן לוי ומי ע"י חמשה שקלים?! אולי הכוונה שאין דרך אחרת מוסבר בלשון הזו. והרבי הבית ישראל ז"ל תירץ שיש שני מדריגות, הראשונה שנפדו ע"י הלויים, ושניה כבר הוצרכו לחפש עצות איך לפדות, וזה אמר משה רבינו שכל אחד ירצה להיות מהמדריגה הראשונה. ונראה עוד לומר בעזה"י, שבמה שיאמרו אני מפדויי הלויים, היינו לא בגלל שירצו לפטור את עצמם מלתת חמשת שקלים, רק כאשר הלויים נתקדשו לה' תחת הבכורים, לכן כל בכור ירצה שמקומו ימלא לוי, ושהוא יהי' מפדויי הלויים וידע כל ימיו שהלוי עומד ומשרת במקומו, אבל אם יתן חמשת שקלים יחשוב שזה הלא לא נשאר לעולם ואין לזה חשיבות כמו להיות מפדויי הלויים, על כן יאמר וירצה כל אחד להיות מפדויי הלויים ולא מפדויי החמשת שקלים. ליקוטי יהודה החדש (בפרשתנו)

זרע שמשון ד ב נשא את ראש בני קהת מצינו כמה שינויים בלשון הכתובים בין בני גרשון, ובין בני קהת דכתיב "כל בא לצבא לעשות מלאכה באהל מועד", ובין בני מררי דכתיב "כל הבא לצבא לעבד את עבדת אהל מועד", והחילוקים הם כך: א) אצל בני גרשון ומררי כתיב כל הבא ואצל בני קהת כל בא. ב) אצל בני גרשון כתיב "לצבא צבא" ואילו אצל בני קהת ובני מררי כתיב "לצבא" לחוד. ג) אצל בני גרשון ובני מררי כתיב לשון "עבודה", ואילו בבני קהת כתיב לשון "מלאכה". וצריך לבאר טעם חילוקי הלשונות.

ויש לומר, דאיתא במדרש (במדב"ר ה א) בפסוק "אל תכריתו את שבט הקהתי" ר' שמואל בר נחמן¹² אמר ח"ו לא היו בני קהת מניחין את הארון ורצין לשלחן ומנורה, אלא אע"פ שמתמעטין, היו נותנין נפשם על הארון וכו', ומפני שהיו יודעין שכל מי שטוען בארון שכרו מרובה, והיו מניחין את השלחן והמנורה והמזבחות וכולן רצין לארון ליטול שכר, ומתוך כך היה זה מריב ואומר אני טוען כאן, וזה מריב ואומר אני טוען כאן, ומתוך כך היו נוהגין בקלות ראש והיתה השכינה פוגעת בהם, אמר ה' למשה עשה להם תקנה "וזאת עשו להם וְחיו וגו' אֶהְרֶן וּבְנָיו יִבְאוּ וְשָׂמוּ אוֹתָם אִישׁ אִישׁ עַל עִבְדָּתוֹ". ע"כ. מדברי המדרש אנו לומדים שבני קהת

¹² א"ה. יש הרבה דברי אגדה בשמו בתלמוד בבלי. לרוב שם אביו נחמני. כאן הוא בצורה נחמן. השם נחמני מופיע במקרא פעם אחת נְחֻמָּנִי (שורא [נחמיה ג, ט]) החי"ת בחטף-פתח. בתלמוד בבלי ידוע רבה בר נחמני, גם האמורא אביי מכוונה נחמני. 1. שבת לג א אביי חש ביה, אמר רבא: ידענא ביה בנחמני דמכפין נפשיה. 2. פסחים קיב ב פגעה ביה באביי: אמרה ליה: אי לאו דמכרזי עלך ברקיע הזהרו בנחמני ובתורתו - הוה סכנתך. 3. כתובות סה א ידענא ביה בנחמני דלא הוה שתי חמרא. 4. גיטין לד ב והלכתא בנחמני. נותר לדון בניקוד השם נחמן, נראה שהניקוד הנכון הוא נְחָמָן - חי"ת בח"פ, אבל נהוג לקרוא נְחָמָן חי"ת בשווא נח. יצוין ששמו של מחבר זרע שמשון בעל הדברים הוא הרב שמשון חיים נְחֻמָּנִי! תסז-תקלט.

לא היו באים על דעת לפרוק את המשכן ולעשות העבודה אשר נקבע עבורם, אלא כולם היו באים על דעת לישא את הארון לחוד בכדי להרויח שכר מרובה. ולכך אצל בני קהת כתיב "לעשות מלאכה", דמשמע שרק מלאכה אחת [של ארון] היו עושים, ולא עבודה שלימה. ועוד טעם שקרא לעשייתם "מלאכה", שזה דומה לכל מי שעושה מלאכה שזה על דעת להרויח, כך גם הם רצו כולם לארון כדי ליטול שכר. משא"כ בבני גרשון ובני מררי נזכר לשון "עבודה", דמשמע עבודה שלימה. וד"עבודה" משמע כעבודת עבד שכל אשר יאמר אליו אדונו יעשה אף בלי שירויח. והיות שבמלאכה זו של טעינת הארון לא אפשר לכולם לזכות בה, לכן לא כתיב "כל הבא", רק "כל בא" ודמשמע קצת, בלשון מיעוט, היינו כל מי שהצליח להקדים ולבוא היה זוכה בה. ומי שלא הצליח לזכות במשא הארון, לא היה רץ לשלחן והמנורה כל כך ברצון לבו, היות שהרגיש שהפסיד את שכר הארון, ולכך לא נכתב אצלם "לצבא צבא", היות ולא היה להם רצון שלם לכל העבודה, ד"צבא" הוא לשון רצון (עי' בר"ר ו).

ובבני גרשון שרוב עבודתם היו בדברים קדושים שנשאו בכתף¹³, וכל משאם היה שוה, ולא היה בהם דברים שיותר מקודשים אחד מהשני, וכמו שהיה אצל בני קהת, שהיה הארון מקודש יותר מהשלחן והמנורה – שהיה ג"כ משא בני קהת, לכך כולם היו הולכים ברצון טוב ודעת שלימה לעשות את כל העבודה בשלימות מבלי חילוק בין אחד לחבירו, ולכך נאמר אצלם בפסוק "כל הבא" בתוספת ה"א לשון ריבוי שכולם באו "לצבא צבא" ברצון שלם, "לעבוד עבודה", היינו לעשות את כל העבודה.

ובבני מררי שלא היה רוב עבודתם כל כך קדושה, ואת הרוב היו נושאים בעגלות, לכן לא נאמר "לצבא צבא" משום שלא עשו את עבודתם כל כך ברצון, אמנם כולם באו בשוה, ולכך נאמר אצלם "כל הבא" – שכולם באו. וכיון שבאו על דעת לעשות את כל העבודה, לכך כתיב "לעבוד את עבודת אהל מועד", שהלכו על דעת לעשות את כל העבודה.

א"ה. מהראוי להוסיף מדברי הרב דוב קוק נר"ו מטבריה.

מוסר השכל הנלמד ממסירות נפשם של הלוויים לשאת את הארון על אף שהיה מכלה בהם.

ואי' בחז"ל (יעו"י במדר"ר ובאוה"ח הק' כאן, וברש"י בראשית כ"ט ל"ד), שבני לוי היו מועטים, מחמת שהארון היה מכלה בהם, ורואים אנו כאן שבעלי מסירות נפש עצומה ונוראה היו הלוויים, חרף אשר ידעו שיתכן וימותו בהתעסקות עם הארון, מאחר וכל המשא שלו חייב קדושה עצומה ונוראה וכו', וטעות הכי קטנה זה מוות לאלתר, בכל זאת מסרו נפשם לשאת את הארון, ואילו לגבי קורח אנו מוצאים במדרש (במד"ר י"ח ג') וז"ל "אמרו חכמים חכם גדול היה קרח, ומטועני הארון, דהיינו גם קורח בעל מסירות נפש עצומה היה דהלא מטועני הארון הוא, ואף הצליח למלא את תפקידו, דהא לא כילה בו הארון, אמנם כשהגיע ניסיון של נגיעות וקנאה לא עמד בניסיון הזה, ומה גדול המוסר השכלי הנלמד מכאן, כמה קשה עונשן של נגיעות.

ד יד הרב עמרם אייזנשטיין נר"ו ונתנו עלינו את-כל-בלי אשר ישרתו עלינו בהם את-המחלת את-המזלגת ואת-היעים ואת-המזרקת כל פלי המזבח ופרשו עלינו כסוי עור תחש ושמנו בדיו: כתב במנחת שי: עלינו בזקף קטן. ומסדר הדברים בפסוק, נראה שכוונתו ליופרשו עליו, [וכן העתיק ר"מ ברויאר בישינווי הנוסחאותי שבידעת מקראי], אך אי"כ יוצא שהפסיקו ביופרשו עליו, וחיברו את יכסוי עור תחשי עם יושמו בדיו. ואין לזה הבנה. ולכן נראה שדבריו מוסבים על יונתנו עליו שבתחילת הפסוק, ובזה גירסתו מובנת, ולדבריו יונתנו עליו מוסב על כל הרשימה.

¹³ א"ה. כמדומה שזה מנוגד לנאמר בפרשת נשוא את שתי העגלות ואת ארבעת הבקר נתן לבני גרשון כפי עבודתם (במד"ר ז, ו). כלומר בני גרשון נשאו בעגלות ולא בכתף. וכן בני מררי לעומת בני קהת ולבני קהת לא נתן כי עבדת הקדש עליהם בכתף ישאו (פס' ט).

אמנם בפסוקים ז ט הפיסוק הוא כפי גירסתינו, שיונתנו עליוי מחובר עם תחילת הרשימה. וא"כ גם כאן מסתבר שבתחילה אמרו יונתנו עליו את כל כליו אשר ישרתו עליו בהסי. **א"ה**. בכל דיון במנחת שי על התורה ראוי לעיין במהדורת ד"ר צבי בצר ז"ל ובהערותיו.

ע"ו: בלמוד בזקף קטן. [וּפְרָשׁוּ עֲלֵיו?].

הערת צבי בצר ז"ל. [ר' זולף היידנהיים אומר ב'מאור עיניים' כאן: 'מה שהגיה בעל א"ת ואמר 'עליו בז"ק [=בזקף-קטן] כוונתו על 'פרשו עליו' שלפני זה, שבפסוק 'ודשנו' (לעיל, ג), והוצרך להגיה בעבור שבמ"ק (=שבמקרא קטנה) של שנת ד"ש נשמט הטעם ממונו לגמרי [...].] והרב בעל מ"ש העתיק כל הגזותיו כדרכו, וגם כאן העתיק אך שלא במקומו הראוי. לשון האור תורה.

יפרטו כפוט ע"ו כזקף קטן: הפסוק הקודם.

ודשנו את המזבח ופרשו עליו בגד ארגמן: גם בפסוק הקודם וגם בפסוק זה ופרשו במונח ולא בפשטא, ודברי האור תורה מחודשים וספק אם יש לו חברים. לפי הסבר רוו"ה בדפוס ונציה ד"ש חסר הטעם על עליו והא"ת משלימו¹⁴.

הוספת הערה מהרב עמרם אייזנשטיין. והראני הרב אליהו לוי שליט"א שבמהדורת בצר [מופיע גם ביבר אילין] הביאו מהרוו"ה שביאר ביאור תורה [שממנו העתיק המנחת שי], שיעליוי מוסב על ופרשו עליו שבפסוק יג, [ומה שהוצרך להגיה זו הוא משום שבדפוס שהיה לפניו לא היה שום יטעם על תיבת 'עליוי']. וזה כגירסתינו. וזה מסתבר יותר.

פן לחכם ונחכם-עוד

אנא שלחו את הערותיכם!

הכתובת למשלוח: eliyahule@gmail.com

הערות מתקבלות גם באנגלית.

הודעה מאתר "לדעת" כאן תוכלו להוריד גליונות פרשת השבוע מדי שבוע (גם גליונו מופיע שם):

<http://www.ladaat.info/gilyonot.aspx>

מאמרנו מופיע **ונשמר** באוצר החכמה בפורום דקדוק ומסורה

<http://forum.otzar.org/forums/viewtopic.php?f=45&t=10317&p=272195#p272195>

מאמרנו מופיע **ונשמר** באתר דרשו <http://www.dirshu.co.il/?p=140390>

אם אתה מתעניין

בהבטים הלשוניים של התורה

(לשון המקרא, המשנה, התלמוד וכו')

אתה מוזמן להרשם (בחנם)

לקבלת דוא"ל בגישאים לשוניים

ברשת: info@maanelashon.org

© בוא להחכים את עצמך ואת שאר המכותגים ©

¹⁴ יש מפיצים רשימות דקדוקי קריאה ומעתיקים מהא"ת ומ"ש הערות פשוטות שאין בהן ספק, ולא ידעו ולא יבינו כי כוונתם לתקן טעיות ונציה ד"ש. ואין כל תועלת בהבאת הערות האלה.